

Proloog

De zaal van driehonderd man ontplofte. Iedereen veerde overeind. Sommigen riskeerden hun vege lijf door op de wankel klapstoelen te klauteren. Het applaus klaterde. Het gejuich was oorverdovend. De juryleden hadden hun pennen neergelegd. Eentje applaudisseerde, eerst wat aarzelend, daarna voluit. De anderen lachten hun tanden bloot, maar durfden niet in de handen te klappen. Als juryleden van een internationale missverkiezing moesten ze nu eenmaal neutraal zijn. Omdat ik niet meer droeg dan een krap badpak en hoge hakken moesten ze het kippenvel op mijn armen en benen wel zien. En alle niet-gewaxte haartjes die overeind stonden. Hiervoor was ik naar Kosovo gekomen, voor dit overweldigende moment. Met deze mensen voelde ik me verwant. Zij begrepen me. En ik hen. We hadden allemaal ons eigen verhaal, onze eigen littekens.

Eén verhaal had me verschrikkelijk aangegrepen. Dat van Zeljko, een oude man met één tand, die de godganse dag op een gammele stoel voor zijn huis zat. Heen en weer wiegend, de blik op oneindig. Praten deed hij niet meer, hij grinnikte alleen maar wat in zichzelf. Tijdens de gruwelijke jaren van de Balkanoorlog was een groepje dronken Servische soldaten zijn huis binnengevallen. Ze hadden hem voor een vreselijke keuze gesteld, de ergst denkbare keuze: die tussen zijn eigen kinderen. Hij moest een van zijn drie dochters

aanduiden, die ze mochten verkrachten. Daarna zouden ze hem doodschieten, beloofden ze. Hij zou er niet mee hoeven te leven. Zeljko schreeuwde zijn wanhoop uit, maar het hielp niet. De blaffers die tegen het hoofd van zijn dochters stonden, maakten dat hij weinig andere opties had. Uiteindelijk wees hij de oudste aan. Ze namen haar verschrikkelijk te grazen. De arme man moest toekijken, terwijl zijn dochter krijsend van pijn werd verscheurd. Daarna hadden ze hem een nieuwe keuze voorgelegd, zo mogelijk nog beestachtiger. Hij moest zelf een van zijn twee andere dochters verkrachten. Toen hij weigerde, schoten ze de oudste dood voor zijn ogen. Zeljko begreep dat er geen ontkomen aan was. Huilend van ellende deed hij het onmogelijke: hij vergreep zich aan zijn tweede oudste dochter, waarna twee andere soldaten zich ook op de jongste stortten. Na al die gruwel hadden ze beide meisjes meegenomen. Hem hadden ze laten leven. Sinds die dag was Zeljko een kreupele van geest geworden. Hij was er nog, maar leven deed hij niet meer, gebroken als hij was.

De mensen in deze zaal hadden iets meer geluk gehad dan Zeljko. Of minder pech. Ze waren na de oorlog weer overeind geveerd, met meer trots dan ooit. Allemaal wisten ze wat een verdomd kostbaar goed vrijheid was. Zij hadden ervoor gevochten, soms tot aan hun enkels in het bloed. Voor elke morzel grond was hier gestreden, gehuild, gekwijd en gedood. Deze mensen, die zo uit hun dak gingen voor mij, voelden dezelfde emoties door hun halfgekraakte lijven gieren als ik. Want net als zij had ik het gevoel dat ik uit een oorlog kwam. Geen die beslecht werd met kogels en bommen, maar een gevecht voor mijn persoonlijke stukje grond, voor bestaansrecht, voor een eigen identiteit. Eindelijk had ik mijn verhaal kunnen doen aan de wereld, en dan nog op zo'n symbolische plek! De reactie overtrof mijn

stoutste verwachtingen. Ze aanbadden me haast. Hier was mijn verleden geen vloek, maar een zegen. Een oorlogs-medaille. Alle ellende, alle trauma's, alle herinneringen van de voorbije jaren flitsten als een spel kaarten voor mijn ogen. Ik betrapte mezelf erop dat ik van pure blijdschap zelf ook aan het applaudiseren was. Het geluk moest van me afstralen, want een tweede golf van lawaai steeg op. Geluk. Zo voelde dat dus. Had alles wat me eerder was overkomen dan toch een reden?

De drankduivel

‘Waar is dat domme wicht!’ De zware stem van mijn vader kraakte door ons appartement. Ze was donker en rokerig en als ze luid klonk, betekende dat bijna altijd slecht nieuws. Vooral voor mij, want dat domme wicht, dat was ik, een bang en onzeker kind van acht. Dom wicht, bezemsteel, spriet, regenworm, skelet, wandelende vaas... Mijn vader was nogal creatief in het bedenken van koosnaampjes voor het graatmagere meisje dat ik was. Maar na enkele borrels zakte de spitsvondigheid van zijn scheldpartijen samen met de inhoud van zijn fles sterkedrank, en dan werd het gewoon ‘die kut’ of ‘hoer’. Meestal dronk hij slivovica, een kleurloze Slowaakse brandewijn, waarvan hij op een dorstige avond makkelijk twee flessen achterover klokte. Nu ik erover nadenk: ook op minder dorstige avonden draaide hij daar zijn harige knuisten niet voor om.

‘Laat haar toch...’ suste mijn moeder, die het in deze omstandigheden altijd voor me opnam. ‘Ze heeft niks verkeerd gedaan. Je zou beter wat minder drinken.’

‘Ik noem haar hoe ik wil.’ Het geklots van de fles weerklonk. Zijn keel moest hoognodig gesmeerd worden. Maar hij was nog niet klaar.

‘Dat kind is waardeloos’, lalde hij. ‘Waar-de-loos. En weet je waarom? Omdat ze jou tegen mij opzet. Ze verpest hier de sfeer.’

Mijn moeder zweeg. Ze wilde het niet nog erger maken door met hem in de clinch te gaan. Maar hij was gewiekst. Luid begon hij iets onverstaanbaars te zingen. Om haar uit haar tent te lokken.

‘Hou op, Mikulas. Het is genoeg geweest!’

‘Wat zullen we nou krijgen? Ga je me nu ook al vertellen wat ik moet doen? Ik zing wanneer ik dat wil.’ Hij bonkte op tafel.

‘Nee, dat doet je niet. Toch niet als de kinderen slapen.’

‘Wie denk je wel dat je bent?’ siste hij. Hij bonkte weer op tafel. ‘Ik stel hier de wetten in huis!’

Mijn moeder verloor haar geduld.

‘Waarom doe je dit toch, Mikulas!’ riep ze uit. ‘Soms wenste ik dat je jezelf dooddronk!’

‘Wat ben jij toch een slechte vrouw! Mijn vorige was stukken beter, jij loopt alleen maar in de weg. Ik zou je beter vermoorden en met die hoer van jou gaan samenwonen. Kan ik haar leren hoe een vrouw zich moet gedrag...’

Gestommel weerklonk. Was hij gevallen? O God, laat hem op zijn hoofd gevallen zijn. Bewusteloos. Laat het voorbij zijn.

‘Godverdomme! Wie heeft die pantoffels hier gezet!’ Zijn gebulder deed me in elkaar krimpen. ‘Jij weer, stomme kut?! Hoor je mij? Ik zal je eens leren hoe je moet opruimen!’

‘Nee! Jij blijft hier!’ schreeuwde mama. Opnieuw gestommel. Een klap. Ik herkende het geluid van zijn vlakke hand op de kaken van mijn moeder.

Mijn jongste zusje Jolana kroop nog wat dichterbij tegen me aan in ons tweepersoonsbed.

‘Klaudia, snel’, fluisterde Nikola, mijn oudste zus. ‘Kom mee achter de deur staan. Dan kunnen we weglopen als hij binnenkomt.’ Ze was al uit haar bed gesprongen en stond

met haar blote voeten op de koude vloer. Als vader een kwade dronk had – en dat had hij om de twee à drie dagen – lagen we altijd met z'n drieën tegen elkaar aan. Van slapen was geen sprake. We hielden elkaar vast en luisterden angstig naar wat gebeurde, tot hij zelf zijn roes ging uitrusten. Maar nu had Nikola een ander plan. Ik gooide mijn benen uit bed, om bij haar te gaan staan.

De deur zwaaide open en hij strompelde binnen. Ik probeerde te ontkomen, maar het was al te laat. Hij greep me vast bij mijn haar en gaf me een klap in mijn ribben. Ik vloog met mijn schouder tegen de muur. Hij kwam op me af en greep me bij de keel.

‘Jij bent de nagel aan mijn doodskist, weet je dat?’ gromde hij. Zijn drankadem was misselijkmakend en het spuug vloog uit zijn mond. Soms beeldde ik me in hoe die spatten vergif gaatjes maakten in mijn wangen en ogen. Maar ik durfde ze niet af te vegen.

Ik wendde mijn hoofd af en kneep mijn ogen dicht. De tranen die in mijn ogen stonden, werden naar beneden geduwd. Zijn vingers losten hun greep om mijn keel. Hij hief zijn hand op om een nieuwe klap uit te delen. Ik zakte op de grond en beschermde mijn hoofd met mijn handen.

‘Nee, papa, nee!’ gilte Nikola. Ze trok hem aan de arm. Hij aarzelde. Nikola was zijn oogappel. Haar deed hij nooit wat, ze kon niks verkeerd doen.

Mijn moeder greep hem vast rond zijn middel. ‘Laat haar met rust! Je maakt de kinderen wakker, zie je dat niet? De kamer uit, jij!’

Nikola was intussen beschermend voor mij gaan staan.

‘Je hoeft niet tegen mij te roepen, het is allemaal háár schuld! Moet ze maar leren opruimen’, brulde hij. Daarna draaide hij zich om en verdween. Wellicht voor een paar verse slokken.

Pas toen durfde ik te huilen.

‘Stil maar, Klaudia, voor hij weer binnenkomt’, fluisterde mama. ‘Kom, ga maar weer slapen. Jij ook, Nikola. Hop, je bed in. Het zal nu wel voorbij zijn.’

Ze gaf me een korte knuffel, tilde me op en legde me in bed, waar kleine Jolana opnieuw met haar hoofd boven de dekens kwam piepen.

‘Mama, wat doe ik toch verkeerd?’ snikte ik zachtjes. ‘Het is allemaal mijn schuld, hij zegt dat ik slecht ben. Maar ik weet niet wat ik gedaan heb.’

‘Jij doet helemaal niks fout, schat. Je bent goed. Je vader is gewoon strenger voor jou omdat je de oudste bent. Hij wil dat je het goede voorbeeld geeft aan je zussen.’

‘Maar ik doe nog zo mijn best.’

‘Dat weet ik, meid. Ga nu maar slapen, morgen moet je naar school.’

Toen ze de kamer uit slofte, hoorde ik mijn vader snurken. Hij ronkte altijd als een straaljager. Ik verafschuwde hem erom, want het hield me vaak wakker. Maar tegelijk was het ook een geruststellend geluid: het betekende dat er die avond niks meer te vrezen viel.

‘Klaudia, heb je veel pijn?’ fluisterde Nikola.

‘Gaat wel, zus. Het is al erger geweest. Slaap nu maar.’

Ik legde mijn hoofd op mijn kussen en dacht aan morgen. Als wij op school zaten, zou mijn moeder weer met hem alleen zijn. Hoe moest ze de dag met hem doorkomen? Zou hij haar opnieuw slaan? Dat ene zinnetje spookte door mijn hoofd: ‘Ik zou je beter vermoorden en met die hoer van jou gaan samenwonen.’ Hij zou haar toch niet echt doden? God, wat haatte ik hem. Waar ik het aan had verdiend om slaag te krijgen, wist ik niet. Nachten wakker liggen en piekeren was al vaste prik geworden.

‘Och kind, heeft hij je weer geslagen?’ Mijn oma inspecteerde mijn rug, armen en ribben. Ze woonde naast ons, op de zesde verdieping van woonblok nummer 59 in de Wuppertalskastraat. Wij hadden een klein appartementje met twee slaapkamers. Via een tussendeur konden we doorlopen naar haar flat. Ik vluchtte ’s avonds vaak daar naartoe om te gaan uithuilen. Daar kwam hij me nooit achterna. Oma was zijn moeder en die hoefde niet te weten wat hij met mij uitspookte. Ook al kon ze door de dunne muren natuurlijk wel alles horen. Ze verfoeide hem omdat hij zoveel dronk. Dat stemde niet overeen met haar geloof als Jehova’s getuige. Oma was een kille vrouw. Voor liefkozingen of die typische omaknuffels waarbij je kaak scheeftrekt en je net niet wordt verstikt tussen twee gigantische hangborsten hoefde je niet bij haar te zijn. Mijn vader moest dat onbehouwene nu eenmaal van iemand hebben. Maar ze had me wel graag. Ze hield ervan om me Jehova-teksten te laten lezen in mooi Hongaars. Omdat zij alleen dialect sprak, luisterde ze graag hoe ik de woorden juist uitsprak in het onberispelijke Hongaars dat ik op school leerde. Elke ochtend liet ze me versjes lezen. Haar ouderwetse appartementje was mijn toevluchtsoord wanneer ik niet naar buiten mocht. Ze had zware donkerbruine kasten en aan de muur hingen ronde fotolijsten met zwart-witfoto’s van haar overleden man. De muffe geur van haar stoffen bankstel met houten armleuningen kwam je al tegemoet in de kleine tussenhal, waar een primitief schoenenrekje stond.

Die avond had ik ruzie gekregen met Nikola. We kibbelde om wie er met de kinderwagen mocht rijden. Het liep uit de hand en ze zette haar tanden in mijn borst. Ik schreeuwde het uit van de pijn. Mijn vader stormde binnen en gaf me een reeks klappen, zonder te vragen wat er aan de hand was. ‘Hoe vaak heb ik al gezegd dat jullie hier binnen

geen lawaai mogen maken?’ brulde hij. Nikola deed hij niks. Ik vond het onrechtvaardig. Hij wist niet eens hoe het gegaan was. Waarom kreeg ik slaag, terwijl mijn zus mij had gebeten?

Ik zat aan oma’s gammele keukentafel. Huilend, met mijn handen voor mijn gezicht. Ze zette een glas spuitwater onder mijn neus. Dat maakte ze zelf, met een kan water en een machine die er bubbels aan toevoegde. Het smaakte altijd naar fris bergwater. Het prikte en spoelde een deel van de brok in mijn keel weg. Met zorgelijke ogen keek ze me aan.

‘Oma, wat is er mis met mij?’ snikte ik.

‘Niks, kind, stil maar.’

‘Maar waarom doe ik het dan altijd verkeerd? Waarom ben ik het altijd die slaag krijgt en waarom is vader nooit zo boos op Nikola of Jolana?’

Oma zuchtte. Ze zweeg. Er was iets loos.

‘Weet je waarom hij dat doet, oma? Ziet hij me niet graag?’

Haar gezicht verhardde. ‘Wil je het echt weten?’ Ik knikte.

‘Je papa is niet je echte vader. Hij is je stiefvader. Je moeder heeft hem ontmoet toen jij al twee jaar oud was. Nikola, Jolana en je broertje Miki zijn wel van hem, jij niet. Daarom doet hij zo tegen je.’

Ze zei het zonder franjes, op haar typische, wat botte manier. Ik geloofde het meteen. Ik voelde al lang dat hij niet van me hield. En ook al was ik nog zo klein: ik begreep het. Het maakte alles duidelijk. Eindelijk wist ik waarom hij me als een ongewenste hond behandelde. En eindelijk viel de laatste reden weg waarom ik hem niet ook zou verafschuw. Die enge man met zijn stoppelbaard en zijn borstels van wenkbrauwen, die autoritaire kinkel met zijn norse

gezicht vol zwarte putjes, die papa voor wie ik het in mijn broek deed van de schrik, dat was mijn vader niet. Waarom zou ik dan nog moeite doen om bij hem in de gunst te komen? Vanaf dat moment klikte er in mijn hoofd een knopje om. Een knop die je als kind nog niet hoort te vinden. Een gevoel waarvoor ik eigenlijk nog te klein was. Maar het was er wel.

Het was haat.

Mijn moeder ontkende het. Waarom weet ik niet, maar ze hield vol dat het niet waar was. Ik geloofde haar niet. Ik wist gewoon dat oma gelijk had. Pas jaren later heeft ze verteld hoe de vork in de steel zat, toen ik haar mijn geboortecertificaat onder de neus schoof en ze niet anders kon dan toegeven dat ik een andere vader had. Ze had me gekregen op haar achttiende. Zoals dat toen ging, moest ze onmiddellijk bij haar schoonfamilie intrekken. Ze woonden in Rimavska Sobota, een stadje in het Hongaars sprekende zuiden van Slowakije.

Mama had het getroffen: de vader van haar kind was een bloedmooie vent. Helaas voor haar was hij ook een vrouwenmagneet en een ongeneeslijke rokkenjager wiens handen begonnen te jeuken als hij langer dan een paar uur thuiszat. Hij was te veel speelvogel om zich te laten vastkluisteren aan huis met de verantwoordelijkheden van het gezinsleven en de monogamie van het huwelijk. Zijn twee zussen gingen graag uit en grote broer ging maar al te graag mee als waakhond. Hij was een dromer die liever de wereld wilde zien dan te verzuipen tussen luiers en babygehuil. Volgens mama heb ik mijn weelderige fantasie en onuitputtelijke dromen van hem.

Ik heb hem nooit gekend. Mama had vlug in de smiezen dat ze die spartelende vis nooit in haar netten zou kunnen

houden. Omdat ze geen zin had om haar hele leven lang alleen thuis te zitten, keerde ze terug naar haar eigen familie, die ook in Rimavska Sobota woonde.

Het was voor haar de tweede zware opdoffer in korte tijd. Een jaar voor mijn geboorte had ze al een kind gekregen: mijn oudere zus Timea. Een prachtige naam, vond ik altijd. Ze overleed na zes maanden aan een longontsteking. Haar heb ik misschien nog meer gemist dan mijn echte vader. Als Timea er was geweest, hadden we samen de toorn van mijn stiefvader kunnen trotseren. Dan waren we met twee bastaardkinderen geweest en had hij zijn woedeaanvallen netjes over ons kunnen verdelen. Nu stond ik altijd alleen in de vuurlinie.

Mijn stiefvader ontmoette mama tijdens een optreden van de muziekgroep waarmee hij samen met zijn vijf broers van café naar café trok. Hij was – uiteraard – de drummer. Binnen de kortste keren waren ze getrouwd. Latrelaties of verkennende dates, dat bestond toen allemaal niet. Je ging er samen voor of niet. Mijn mama nam, zoals gebruikelijk, de achternaam van haar nieuwe man aan: Daniova. Gelukkig mocht ik mijn naam behouden. Mama zou jaren volhouden dat ‘Raczova’ haar meisjesnaam was. Pas vele jaren later kwam ik erachter dat het de achternaam van mijn echte vader was.

Mijn stiefvader sleepte ons mee naar Kosice, de tweede grootste stad van Slowakije. Kosice was voor mama een stap in het ijle. Voor het eerst woonde ze in een stad, waar ze uren verwijderd was van haar familie. Ze werd snel opnieuw zwanger. Drie jaar na mij zei Nikola dag tegen de wereld, een jaar later Jolana en nog drie jaar later mijn broertje Miki. Daarna begon het schrikregime. Aanvankelijk mocht ik nog wel eens een weekendje naar mijn grootouders in Rimavska Sobota. Ze hadden zelf tien kinderen en ik was

het oudste kleinkind. Ze behandelden me als een prinses. Maar na mijn vijfde verjaardag mocht ik er niet meer heen. Misschien vreesde mijn stiefvader dat ik zou vertellen hoe slecht hij ons behandelde. Ook mama mocht haar familie niet meer zien. Eigenlijk had ze toen al kunnen weten hoe het zou uitdraaien voor ons. Maar ze zat gevangen. Ze had geen werk en een nest kleine kinderen voor wie ze moest zorgen. Je man verlaten deed je ook niet zomaar. En had niet elk huisje zijn kruisje?

De eerste keer dat hij me sloeg, vergeet ik nooit meer. Ik was vijf jaar. Hij was dronken en riep dat ik hem een glas moest brengen. Ik lag al in bed, maar zoals altijd lag ik bevend als een riet te luisteren naar zijn gebral. Ik hoorde hem wel iets roepen, maar wist niet wat ik precies moest doen. Plots stond hij naast mijn bed. Hij greep mijn hoofd vast en sloeg het tegen de muur. Ik was te verbijsterd om te huilen. De volgende dag ontkende hij dat hij het had gedaan. Daarmee was de toon gezet. Voor veel gezinnen is de maaltijd een fijn moment van samenzijn. Ik beschouwde het als een van de rotste verplichtingen van de dag. Aan tafel was hij te dichtbij, te onontkoombaar. Meestal keek hij woedend toe hoe ik het eten traag door mijn keel wurmde. Hij vond me te mager en kon er niet tegen dat ik met mijn noedels zat te spelen. ‘Eet verder, regenworm! Je bent nu al vel over been’, blafte hij vaak. Maar dat deed hij alleen tegen mij. Nikola mocht rustig van haar stoel wippen en een halfvol bord laten staan. Zij kwam overal mee weg. Ze mocht een grote bek tegen hem opzetten, zappen op tv, muziek opzetten, dansen... Als ik dat waagde, kreeg ik onmiddellijk een uitbrander.

Met de jaren groeide de jaloezie tegenover mijn zus, waardoor er nog meer ruzie kwam en ik nog meer rammel

kreeg. Hem ontwijken was een gewoonte die onbewust in mijn lijfsloop. Ik leerde zo onzichtbaar mogelijk te worden in huis. Mijn stem durfde ik nauwelijks te laten horen als hij in de kamer was. Ik liep niet, maar trippelde. Als mijn zussen in de woonkamer de ‘Lambada’ opzetten, danste ik mee in onze slaapkamer waar hij me niet kon zien. Ik was als de dood om iets te doen waarop hij kon reageren. Mama waakte mee over me. Als ik een glas van tafel stootte, was ze er als een kip op speed bij om de boel op te ruimen. Ze was veel te goed. Hij behandelde haar als een meid, maar ze hield zich sterk. Huilen deed ze in haar eentje, als niemand het kon zien. Ze deed het hele huishouden alleen. Zelfs aan ons vroeg ze nooit wat, zelfs onze kamer ruimde zij op.

Als mijn stiefvader nuchter was, liet hij me met rust en keek hij alleen maar misprijzend. Maar ’s avonds ging hij naar buiten en kwam hij terug met twee flessen slivovica. Daarna verliep de avond volgens een vast stramien. Bij zijn eerste fles was hij nog jolig. Dan glinsterden zijn ogen en had hij pret in alles. Hij speelde met mijn broertje Miki, tokkelde op zijn gitaar, liet ons dansen en deelde snoepjes uit. In die fase bracht hij soms de goedheid op om me bij mijn voornaam te noemen. Maar als zijn ogen rood werden, zijn gezicht ging hangen en zijn huid begon te glimmen van de vettigheid, veranderde de sfeer. Dan zat hij verongelijkt in zichzelf te mompelen terwijl hij een sigaret rolde. In die fase was de minste aanleiding goed om uit te barsten. Mijn moeder probeerde zijn gestook zoveel mogelijk te negeren, in de hoop dat hij vroeg of laat in slaap sukkelde. Maar als hij mij aanviel, sprong ze in de bres en zat het spel op de wagen.

’s Nachts lagen we met grote ogen te luisteren naar zijn dronkenmanstheater. Als het te erg werd, sprongen we uit bed om moeder te helpen. De volgende dag sliep hij de

hele dag door op de sofa en had hij gelukkig een te hard hoofd om zich opnieuw helemaal klem te hijsen. Met mijn mama praatte ik alleen in het geniep. Als hij erbij was, durfden we dat niet. Hij luisterde altijd mee, omdat hij dacht dat het over hem ging. 's Avonds laat, als mijn zusjes al sliepen, kwam mama soms naar mijn kamer om me te knuffelen en wat dingen tegen me te fluisteren. Tot mijn zesde bracht ze een fopspeen mee, als troost. Terwijl zij tegen me sprak, mocht ik daarop zuigen. 'Vader' wist daar niks van, het was ons geheimpje. Ik koesterde dat avondritueel, het waren de enige momenten waarop ik ongeremd kind kon zijn en liefde kon krijgen van mijn moeder.

Op een avond lag ik op mijn bed te huilen na een zoveelste afranseling. Hij had me naar de winkel gestuurd voor een tweede fles slivo, maar ik had ze laten vallen. Bevend van angst was ik teruggekeerd, zonder drank en zonder centen. Hij was razend. De dagen nadien bleef hij daarover tekeergaan. Op den duur was ik murw van de terreur. Doodongelukkig en met uitgehuilde ogen lag ik op bed naar de voorbijdrijvende wolken te staren. Op zulke momenten praatte ik met mijn overleden zusje Timea. Waarom doet hij me dit toch aan? Ik ben toch al gestraft? Waarom ben ik zo waardeloos? Ik was kwaad op mezelf omdat ik alles verkeerd deed. Mama leed door mijn schuld, want ze moest me telkens verdedigen en incasseerde daarbij minstens evenveel klappen als ik.

Het was beter voor iedereen dat ik er niet meer was. De gedachte aan mama's verdriet was haast het enige wat me tegenhield. Maar die keer niet. Hoe kon ik pijnloos verdwijnen? Ik ging voor het raam staan en keek naar beneden. Ik had er al eerder aan gedacht om te springen. Het leek me te erg. Ik fantaseerde hoe mijn botten als cocktailprikkers zouden breken en hoe mijn bloed in een plas zou uitdeinen

over de straat. En wat als ik het zou overleven? Hoe zou ik er dan aan toe zijn? Misschien was verstikking een beter idee. Onder de dekens liggen en elk gaatje afdekken hielp niet, dat had ik al geprobeerd. Plots wist ik het. Ik trok mijn boekentas open en graaide er een rol plakband uit. Ik draaide de tape rond mijn hoofd en snoerde mijn mond dicht. Daarna mijn neus. Geen lucht meer krijgen en stikken, dat moest het worden. Dat kon niet lang duren. ‘Moeder, ik zie je graag, maar ik kan niet meer’, hoorde ik mezelf huilen. Ik hield mijn adem in. Tien seconden, twintig misschien. Tot ik instinctief naar lucht hapte. Vlak bij mijn neus schoot een stukje tape los, waardoor ik weer kon ademen. De gedachtestroom stopte. Ik had meteen spijt. Wat was ik in godsnaam aan het doen? Wat zou er gebeurd zijn als het was gelukt? Ik zag iedereen al huilen en afscheid nemen op mijn eigen begrafenis. De tape ging moeilijk los, hij plakte aan mijn haar en aan mijn huid. Die troep moest zo snel mogelijk van mijn hoofd. Stel je voor dat iemand me zo zou zien! Met een schaar knipte ik alles los. Mijn ogen waren rood en gezwollen van het huilen. Toen mijn moeder de kamer binnenkwam, deed ik alsof ik sliep.

Buiten de beklemmende sfeer van onze huiskamer was ik een vrolijk kind. Beneden was een speeltuin waar we altijd rondhingen met de andere kinderen van ons woonblok. Met de meisjes had ik weinig contact. Ik vond ze flauw en saai. Ik trok liever op met de jongens: BMX'en, in bomen klimmen, hagedissen en sprinkhanen vangen, peren jatten aan de overkant van de straat, om dan met de handen vol gillend weg te lopen als de briesende boer achter ons aanzat. Eigenlijk was ik een halve jongen, tenminste als je even vergeet dat ik evenveel praatte als een marktkraamster. Om

die reden hadden de andere kinderen me ook graag. ‘Japonka’ noemden ze me, omdat ik er Japans uitzag met mijn lange, donkere haar en bleke huid. Soms plaagden ze me omdat mijn Slowaaks niet zo goed was. En omdat we zigeunerkinderen waren.

Het vorige zinnetje is voor mij misschien wel de pijnlijkste ontboezeming van allemaal, terwijl het voor anderen een banaal feit lijkt. Maar het is zo en ik kan er niks aan veranderen: ik ben van Roma-afkomst. Mijn stiefvader was een Roma, mijn moeder ook. Mijn echte vader kwam uit een gemengd gezin met een Roma-moeder en een blanke vader. Zelf ben ik blanker dan mijn moeder en mijn zussen, maar als ik mijn lange haren niet steil, heb ik ook krullen. Het woord ‘Roma’ doet me ineenkrimpen. De mensen die me het meest pijn hebben gedaan, zijn allemaal Roma. Ik haat dat deel van mijn identiteit. Het is alles wat ik niet wil zijn. Ook al omdat ik weet welke stempel de Roma in heel Europa dragen: luizige zwervkatten, meesters in het jatten, bedriegen en parasiteren in de marge van de samenleving. Dat is hoe ze worden gezien. En die reputatie straalt ook op mij af. Het vervult me met schaamte, hoewel daar eigenlijk geen reden toe is. Elke mens zou op zijn eigen daden moeten worden beoordeeld.

Wat weinig mensen weten, is dat veel Roma compleet gemoderniseerd zijn en er een westerse levensstijl op na houden. Wij woonden in een vrij goede buurt in de buitenwijken van de stad, in een kilometerslange straat met allemaal woonblokken. De echte armoede begon pas in een volgende ring rond Kosice. Mijn stiefvader noch mijn moeder was opgegroeid in woonwagens. En ze deden er alles aan om ons ver weg te houden van elke zigeunerinvloed. We spraken thuis Hongaars en niet de taal van de Roma. We mochten niet omgaan met de familie zigeuners

die in ons appartementsblok woonde. Ook naar zigeunermuziek luisteren was ten strengste verboden. Vooral mijn stiefvader was daar heel streng in. Hij had zijn redenen, al legde hij die nooit goed uit. Bevelen moesten worden opgevolgd, en als opperbevelhebber was hij ons geen verklaring schuldig. Hij besepte donders goed dat de Roma in Slowakije gediscrimineerd werden en wilde onze identiteit liever verbergen. Hij waarschuwde ons altijd voor zijn eigen volk. ‘Pas op voor zigeuners, want ze zijn door en door slecht. Ze zullen je pijn doen met alles wat ze kunnen’, zei hij meer dan eens. ‘Ze beliegen en bestelen je. Vertrouw hen niet en blijf er van weg.’

Tegelijk was hij nationaal secretaris voor de nieuw opgerichte politieke partij DHR (Democratické Hnutie Romov), die ijverde voor de rechten van de Slowaakse Roma. Mijn stiefvader had nooit kunnen studeren, omdat hij een zigeuner was. Op school kregen Roma-kinderen maximaal acht op tien. Tien op tien was onmogelijk, want een zigeunerkind dat iets perfect deed, dat bestond niet. Ook op de arbeidsmarkt kregen Roma bitter weinig kansen. Aan die discriminatie wilde hij iets doen. Maar zijn activisme voor de partij werd hem niet in dank afgenomen. Hij kreeg dreigbrieven en akelige telefoons.

Op een avond werd hij door een partijgenoot opgehaald en naar de Propradskastraat gebracht. Daar was een optocht van zijn partij door skinheads uit elkaar geranseld. De opgetrommelde politiemacht koos de kant van de ‘blanken’ en liet de honden erop los. Mijn stiefvader vroeg de bevelhebbende officier om uitleg, maar die reageerde minachtend. In zijn bijzijn werd hij in elkaar geklopt door een skinhead. Daarna werd hij samen met enkele andere zigeuners hardhandig opgepakt. Allemaal brachten ze een nacht in de cel door. Achterafoordeelde de procureur dat de Roma

bij de betoging in de fout waren gegaan, terwijl ze waren opgewacht door een knokploeg van racisten. De politiechef van Kosice werd wel vervangen, zij het met een drogreden.

Nadat hij zich in '94 kandidaat had gesteld voor de gemeenteraadsverkiezingen, ontving mijn stiefvader opnieuw dreigbrieven waarin hem werd aangeraden zijn kandidatuur voor de DHR in te trekken. Kort daarna werd hij door drie mannen op straat aangevallen en geslagen. Hij moest voor verzorging naar het ziekenhuis. Dat was de druppel. Hij liet zich van de lijst schrappen en nam ontslag uit de partij. Hij wilde Slowakije ontvluchten. Hij zag er geen toekomst meer voor ons.

Zonder hem woonde ik nu waarschijnlijk nog gewoon in mijn land en was mijn leven een stuk minder turbulent verlopen. Of ik erom moet treuren dat het anders is gelopen, weet ik niet. Want als ik nog een paar jaar langer met hem in dat appartementje in Kosice had moeten wonen, was ik al lang dood geweest. Dan had ik wel een nieuwe zelfmoordpoging ondernomen. En die pogingen konden niet blijven mislukken.